

Модели на легализация на проституцията и рискът от насилие и експлоатация

(Узаконяването на проституцията превенция или причина за насилие)

Надя Кожухарова
Фондация „Асоциация Анимус“*
Ла страда – България

София, 27 Февруари 2006

Проституиращите по целия свят се сблъскват с лоши условия на труд, стигматизация, дискриминация и маргинализация. Жените и мъжете, които работят в проституцията често пъти стават жертва на насилие, злоупотреба и експлоатация. Често срещано мнение е, че това се дължи на характера на работата им. Насилието, което срещат проституиращите се счита за неразделно свързано със самата проституция. В тази презентация бих искала да покажа, че лошата позиция на проституиращите по целия свят е причинена от тяхното изключване от гражданските и човешки права често пъти като резултат от легалния статус на проституцията.

Съществуващите правни подходи към проституцията са основани на морални и идеологически презумпции и имат своя ефект върху условията на живот и работа на проституиращите мъже и жени. В света можем да разграничим три различни законодателни модела:

Прохибиционистки модел

Най-представителният законодателен режим е пълната забрана на проституцията. Проституцията се разглежда като девиантно или криминално поведение, а проституиращите трябва да бъдат наказвани или насилствено пре-образовани. Всякакви дейности свързани с проституцията са забранени и всички участници в нея са преследвани, включително самите проституиращи. Така проституцията се превръща в проблем на наказателно-процесуалния кодекс и на наказателното право. Въпреки че този род законодателство се стреми да елиминира проституцията, няма доказателства, че страните в които проституцията е незаконна успяват дори малко да постигнат тази цел. Вместо да елиминира проституцията, фактът, че тя е незаконна прави проституиращите напълно зависими от трети страни. Тъй като нямат никаква закрила от закона, понеже те самите подлежат на арестуване и преследване, проституиращите се оказват напълно подвластни на собствениците на публични домове и посредници, от една страна, и от друга - на полицаи и съдебни служители, които са склонни да „затворят очи“ в замяна на подкупи или безплатни секс услуги. Това прави проституцията един много доходоносен бизнес за всички въввлечени страни, освен за самите проституиращи. Рискът от насилие и злоупотреби в този случай е много висок.

---

* Материалите за тази презентация ми бяха предоставени от Марике ван Дорнинк, дългогодишен защитник на правата на проституиращите в Холандия и понастоящем лобист в международната асоциация „Ла Страда“, чийто съучредител е и Асоциация Анимус, заедно с още 8 НПО съответно от Беларус, Босна и Херцеговина, Македония, Молдова, Полша, Украйна, Холандия и Чехия.

Модел на контрол

В този модел проституцията се смята за неизбежно и дори необходимо зло. Съществуването на проституцията е повече или по-малко прието, но същевременно се счита за заплаха за обществения ред и здраве. Тези механизми на регулиране не защитават интересите и добруването на проституиращите, не ги предпазват от насилие или злоупотреба, а защитават обществото от “необходимото зло”.

За да се защити обществото от опасностите на това „необходимо зло”, проституцията се контролира чрез наредби и различни държавни мерки в интерес на обществения ред, общественото здраве или обществения морал. Макар и работата им да не е нелегална, проституиращите нямат законовите права на работници, нито пък държавата поема отговорност за условията им на труд.

Регулирането на проституцията обикновено се случва чрез различни форми на задължителна регистрация и други методи на държавен контрол. Те включват задължителни медицински прегледи, за да се защитава „общественото здраве”; забрана да се работи извън определени райони или места; забрана за привличане на клиенти и регулиране на националността или гражданството със съответните наказания за проституиращите, които не спазват тези наредби, като глоби или затвор. Задължителната регистрация също така създава разликата между „легални” и „нелегални” форми на проституция. Много проституиращи не искат да се регистрират, защото се страхуват от стигматизацията. Други не могат да се регистрират заради нелегалния си статут, както са повечето имигранти. В повечето случаи те се оказват в един незаконен порочен кръг с всичките негативни последици, които следват.

Този подход увеличава рисковете проституиращите да бъдат арестувани, глобени или депортирани в случаите, в които не се вменват в съответните механизми за регулиране. Подобни механизми често пъти имат негативни резултати за засегнатите жени, тъй като ги поставят в маргинална позиция и ги прави уязвими към насилие.

Аболиционистски модел

Законите на повечето държави се базират на т.нар. аболиционистски модел. От аболиционистска гледна точка проституиращите не се считат за девianti или престъпници, а за жертви. Всяка форма на проституция се приема за сексуално насилие. Подлежащата идея на това е, че проституцията съществува, защото съдържателите на публични домове, сводниците и трафикантите подлъгват жените в проституция, за да печелят от тях. Следователно забраната на проституцията и закрилата на жените от това зло може да бъде най-добре постигната като се наказва всеки, който набира, организира или печели от проституция. Така проституиращите са жертви и не трябва да бъдат наказвани, а спасявани.

В аболиционистския модел всякакви действия на „трети страни”, като набирането за проституция, поддържането на публичен дом, даване на помещения под наем за проституция и сводничество са наказуеми. Това поставя проституиращите в безкрайно амбивалентна позиция. Макар и да не е забранена, работата става почти невъзможна за проституиращите, тъй като всяка работа изисква някаква форма на организация като наемане на работно място, намиране на клиенти и сътрудничество с колеги. Самият закон лишава проституиращите от важни условия за осигуряване на доход, например, условия за намиране на клиенти, реклама, наемане на терен или сключване на трудови

договори. Дори подобряването на работните условия (например добро санитарно оборудване и наличие на презервативи) може да се счита за „подтикване” към проституция.

Аболиционистският модел се основава на идеологията да се защитят жените от проституция, но влиянието на едно такова законодателство върху проституиращите представлява комбинация от изолация, стигматизация, маргинализация и социално изключване, което автоматично увеличава риска от насилие. Забраната на всякаква законна организация на проституцията насърчава нейното свързване с организираната престъпност.

Въпреки че повечето страни членки на ЕС официално забраняват всякаква „експлоатация на проституцията”, на практика повечето държави имат повече или по-малко контролирана проституция, като така съчетават аболиционистското законодателство с контролиращите практики.

Нито един от тези подходи, независимо дали криминализират, виктимизират или регулират проституиращите, не показват загриженост за правата или условията на живот и труд на проституиращите. Тези модели са създадени или да елиминират проституцията, или да я контролират, но в действителност не успяват. Вместо това, репресивните законодателни системи са отвели бизнеса с проституцията в подземния свят, където той процъфтява в нелегална и неформална, но толерирана субкултура. И трите подхода поставят проституиращите в уязвима позиция, в която могат лесно да бъдат насилвани, експлоатирани или да попаднат в злоупотреба.

Трудовият подход

В последните десетилетия се появи нов подход към проституцията, който дойде от самите проституиращи. Вместо някой друг да говори от тяхно име, проституиращите по света се организираха и надигнаха глас. Те се борят с изключването от правата, които обществото дава на другите работници. Те проповядват разпознаването на проституцията като труд и декриминализирането ѝ. Регулирането на проституцията трябва да бъде постигнато чрез гражданското и трудово право вместо чрез наказателното право.

Този подход измества фокуса на проблема от моралните или криминалните аспекти към трудово-правните аспекти. Дефинирането на проституцията като трудов проблем поставя в центъра на вниманието позицията на проституиращите жени и мъже като работещи.

Трудовият подход отваря един цял нов обхват от инструменти за борба с насилието и злоупотребата в проституцията. Когато проституцията се третира като труд могат да се приложат същите средства за да се спре злоупотребата, с които преди един век са били прекратени експлоатиращите условия във фабриките – трудови закони и трудова еманципация. Проституиращите хора са изключени от трудовата еманципация вече повече от един век (макар, че я наричаме “най-старата професия”) Ако проституцията бъде разпозната като труд, могат се поставят стандарти за условията на труд за проституиращите и да се защити позицията им според трудовото законодателство.

Това изключване поставя проституиращите в позиция да нямат никаква законова

закрила и оставя властта в ръцете на съдържателите на публични домове. Трудовата еманципация е най-ефективният инструмент с който може да се промени баланса на властта между проституиращите и съдържателите на публични домове. Ако трудовите наредби важаха и за проституиращите, те биха могли да сключват законни трудови договори, да съдят злоупотребяващи работодатели и клиенти и да се осигуряват за безработица или болест, както и биха могли да се възползват от обезщетения и пенсия. Всички тези мерки важат за другите професии.

Този подход, за разлика от модела на контрол, е че не регулира проституцията и проституиращите, а е фокусиран върху регулирането на бизнеса като всеки друг бизнес. Така той преодолява стигмата и нагласите, с които е натоварена проституцията. Според него проституиращите, както и представителите на всички други професии, не трябва да се регистрират, нито да преминават през задължителни медицински прегледи. Те имат същите права и задължения като всички останали работещи и държавата е отговорна за условията на техния труд.

Много е трудно да се реформира в легална една индустрия, която винаги е съществувала в покрайнините на обществото, без достатъчно контрол от страна на държавата. Това е процес, който изисква повече усилия от простата промяна на Наказателния кодекс или събирането на данъци. Не само самите проституиращи, но и политиците и държавните служители, а и цялата ни общество трябва да свикне да се отнася към проституцията така, както се отнася към останалите сектори на икономиката. Навярно има притеснения и тревога и от двете страни. Въпроса е доколко и дали изобщо сме готови за такъв диалог – какво знаем за проституцията в България (почти нищо), можем ли да преодолеем предразсъдъците си (това е много бавен процес). Фактът, че дебатът за проституиращите се случва без дори инцидентно включване на техни представители е показателен. Тревожно е, че в страната ни не съществуват никакви форми на организиране на проституиращите в защита на техните права и интереси. Това показва как обществото се отнася към тях – с предразсъдъци, враждебно, дискриминиращо и маргинализиращо. Това показва и как те се чувстват - стигматизирани и изолирани, като хора, които нямат шанс да се приобщат чрез идентификацията си със своята професия и предпочитат да останат анонимни вместо да имат свое синдикално представителство.

Истинският дебат за легализацията на проституцията ще започне тогава, когато на тази маса седнат и представители на проституиращите. Надявам се това да стане скоро.

Холандската политика към проституцията

От октомври 2000 г. холандският Наказателен Кодекс вече не третира организирането на проституцията на жени или мъже като престъпление, при положение, че се извършва със съгласието на проституиращия. Всякакво набиране или добиване на проституция чрез насилие, заплаха за насилие, измама или злоупотреба с власт се наказва с максимална присъда от 6 години лишаване от свобода. Няма значение дали засегнатият човек е знаел, че той или тя ще проституира и дали би искал/а да продължи да работи в секс индустрията. Същината на престъплението е принудата, а не проституцията. Накратко казано, сега управлението на доброволната проституция е легално, а експлоатацията на нежеланата проституция се наказва по-сурово.

Министерството на Правосъдието формулира 6 основни цели с това предложение:

1. да контролира и регулира експлоатацията на проституцията
2. да подобри преследването на нежеланата проституция
3. закрила на малолетните граждани
4. закрила на позицията на проституиращите
5. да се бори с криминалните деяния свързани с проституцията
6. да се бори с присъствието на нелегални имигранти в проституцията